

Naslov originala:
Florjan Lipuš, *Boštjanov let*
© Florjan Lipuš, 2003

traduki

Objavljivanje ovog dela podržala je književna mreža TRADUKI, koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i spoljne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, švajcarska fondacija za kulturu “Pro Helvecija”, organizacija “KulturKontakt Austrija” (po nalogu Kancelarije saveznog kancelara Republike Austrije), Geteov institut, Javna agencija za knjigu JAK Republike Slovenije, Ministarstvo za kulturu Republike Hrvatske, resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo za kulturu Republike Albanije, Ministarstvo za kulturu i informisanje Republike Srbije, Ministarstvo za kulturu Republike Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija S. Fišer.

© of the translation: S. Fischer Foundation
by order of TRADUKI

Objavljivanje ove knjige pomogla je Fondacija Trubar pri Slovenačkom udruženju pisaca, sa sedištem u Ljubljani, u Sloveniji.

Ta knjiga je bila objavljena s pomoćjo Trubarjevega sklada pri Društvu slovenskih pisateljev, Ljubljana, Slovenija.

Florjan Lipuš
BOŠTJANOV LET

*Sa slovenačkog prevela
Jelena Budimirović*

Fabrika knjiga
Beograd, 2018

Boštjan je taj put zaista prevalio već nebrojeno puta pre toga, ali nikada ga ranije nije prevalio s takvom lakoćom, tako nepogrešivo kao tada, tako da ga je zapravo prešao samo jedan jedini put, naime onda kada mu se u pravi čas i u dubini duše dogodila Lina, koja bi mu se tada dogodila čak i da mu se nije već neko vreme vrtela po glavi. Tačno uzevši, put je zaista prešao tek onda kada su se dotakle njihove krivulje, izbliza udarile jedna o drugu zazvučavši kao zategnute strune, nagnule se, približile jedna drugoj, a potom se opet povukle svaka u svoju napetost. Nije bilo drugog puta kroz Tesan, ogranci i krivine, njegovi tesnaci i gromade, njegove prirodne odlike čas sa desne, čas sa leve strane, kao što ih ima svaki put, slagali su mu se bili u pamet i tamo zadobijali čvrste obrise, osamostaljivali su se, Boštjan sâm ih nije pamtio. I mesto gde Otavarova staza prodire u put bilo je do tada kao i ma koje drugo mesto u tom predelu što se na svakih nekoliko koraka menjao. Toj stazi do sada nije poklanjao posebnu pažnju, i ako bi mu nekad nešto i skrenulo pogled na nju, bila je to njena neobična polutama koja se iznenada slivala s gustom mladom smrekovom šumom. Kasnije, dok bi se naprezao da prodre što dublje u tamu, bez vidljivog uzroka počelo bi mu se pričinjavati da mu se ta tama usipa iz roga pod korak, da mu se zapliće, namotava oko nogu, i da ga,

dok on gazi kroz tu sipku prepreku, zanosi i da ga staza sputava, nekako parališe, da ga silom zadržava pod svojim uticajem, pa bi u tom preplitanju nehotice ubrzao korake, i bio bi zahvalan kada bi u tom trenutku sa suprotne strane, gde je bila krčma, prodrli spasonosni glasovi i prekinuli grabežljivo namotavanje oko cevanica. Kroz Tesan je prošao već nebrojeno puta i verovatno nije postojalo parčence staze koje njegova noga nije makar jednom dotakla, ali uvek je išao površno i bezbrižno, automatski, hodao nem i prazan ili udubljen u neku misao, dok se ta staza iznenada nije preobrazila ošinuvši ga kao grom iz vedra neba. I samo tada, kad mu se desila ona, hodao je zaista kroz Tesan, hodao prvi put, istinski i stvarno, ranije kao da nije ni prolazio tuda. Samo taj jedan jedini put njegov se hod izdvojio od svih ostalih hodova, poništio sve prethodne, umesto njih počeo da važi za taj jedan nezaboravni, za jedan jedini vredan tog imena, preuzeo dragocenost i važnost svih drugih.

Tada je Boštjan već bio prošao mesto gde Otavarova staza prodire u put, kad je na njoj začuo, pre naslutio nego začuo, šumove. Usporio je korak, neodlučno i tek toliko da je jedva još pomerao noge, osluškujući kada će se šumovi dokotrljati sa staze. Ne zna se ko dolazi, možda je šumar, možda neko od odraslih, možda ona. Lina je nečujno gazila po mekoj tami putića što se predavao koracima a zatim povlačio pod utabane četine, i da Boštjan nije utišao svoje korake i da nije načuljio uši, dok se poput mačke i strepeći od nade šunjao pored mesta gde se spajaju staze, ne bi uspeo da načuje šumove jer ih je mlada divlja šuma sve usput upijala. Na uglu, kraj plotu što je zadržavao šumu da ne uguši krompirište okruženo pojasom trave i mahovine, Lina je skrenula s putića i iz tmine šume stupila u svetlost otvorenog puta, klizeći po kamenju i utabanim kolotrazima.

Boštjan je Linu viđao nedeljom, kad se ljudi na crkve-

nim klupama odmaraju od mukotrpnog rada, rano mu se prikazala, privila mu se na oči, i svaki put nešto ga je sve više vuklo k njoj. Stojeći na muškoj strani, naslanjajući se na crkvenu stolicu, na stub, ili priklešten u gužvi, na svoj način je dodirivao Linu, koja je stajala u snopu devojaka na ženskoj strani, udaljena više redova, dok ih je na sredini razdvajao i hodnik. Preko broda crkve slao joj je poruke, kazivao vesele i tegobne, i niko nije posumnjao da on s njom vodi razgovore na daljinu, zemaljske razgovore u nedolično vreme i na zabranjenom mestu. Ta je tajna imala svoju vrednost i godila je duši, štaviše, držala ju je ustalasanu, od uznemirenosti je sve strujalo u njemu, a ipak je izmicao seoskom nadzoru. Sveprisutno i svevideće selo, džangrizavo i sitničavo, nadziralo je sve i svakoga, krotilo dečje nestašluke, nadgledalo stasavanje, druženje i zbližavanje, gonjeno brigom njuškalo isparenja greha, stalno vrebajući sablazan, da bi imalo nad čime da se zgražava, o šta da se spotiče. Bolji seljani bi na početku stajali ispred crkve, naizgled razgovarajući o ovome i onome, ali krišom vrebajući osumnjičene, birao je svako svog, a ono što ne bi uspeli da otkriju pri okupljanju pred misu, otkrili bi potom u samoj crkvi. Nije se dalo sakriti ko se za kime šunja i ko se s kim poglêda, i u takvom poretku, devojke dobrono zastrašene i momci dobrono zastrašeni, ništa nije ostajalo skriveno. Boštjan se nije samo oteo toj seoskoj svemoći, nije samo umakao tim zagorčivačima radosti i dadiljama patnje, sveznajućim pravednicama i pravednicima, već ju je i pomalo uznemirio, i ne znajući poljuljao njene temelje.

Uprkos skrivanju, to slanje poruka iz pozadine, iz jednog dela crkve popreko u drugi, to traženje utehe, to prikriveno dozivanje upomoć preko broda crkve nije prolazilo neopaženo, tako moćno pravolinijsko sevanje nad glavama daka-ko nije moglo ostati neprimećeno. Tankoćutne seljanke su dočekivale tu nemirnu požudu, to neobično pretakanje

nad svojim glavama, najzanesenije među njima su ga čak i dodirivale svojim antenicama, ne uspevajući čvršće da ga uhvate. Nešto je bilo u vazduhu, možda u oblacima tamjana, možda u pletivu glasno izverglane molitve što se leno protezalo nad glavama, možda u isparavanju svetosti, nešto što ne bi smelo biti i što je uznemiravalo njihove pobožne, k rebrastom svodu usmerene mehuriće, paru, okruglaste pramenove isparenja, od kojih je nekoliko ključalo prema tavanici, prodiralo kroz krovni škrljac, kretalo se pravo k nebu. Ubrzavale su se devojke i svojim strunama lovile to nečujno proletanje, presretale ga nad glavama i privijale ga k sebi, ali nisu bile dorasle tom pretvrdom orahu, nisu pronikle u stvari do srži, samo su podizale glave i žmirkale. Nisu dokučile kime se on zanima i čime. I čuvari vrline, toliko revnosni da su svecima izgrizli nokte na nogama, i propovednici čistote koji su i odojčadi ruke u molitvu sklapali, zbunjeni su dizali noseve i čuljili uši jer nisu znali koga da probadaju pogledom. Kad bi samo mogli da mu zavire pod kožu i tamo otkriju sramotna osećanja, Boštjan bi bio izgubljen za sva vremena i ne bi ga samo rečima pregazili, i baš ništa mu ne bi pomoglo, čak ni da padne u poricanje. A ovako je on među njima kovao planove i potajno razmatrao kako da se s devojkom zbliži i odakle da počne. Ali sve što je smislio ispostavilo se kao slabo, i čega god se dosetio bilo je neprikladno. Nedelje su dolazile i opet odlazile, i ništa korisno nije iskrslo niotkud.

Ni jutros kad je zvonilo na jutrenje nije bilo izgleda da će mu dan poći na dobro. Sada kad je prevalio put preko ravni, pre no što se spusti niz strmen, pun nade oklevajući pored staze, kraj tih strahotnih vrata nebeskih a ujedno početka njegove radosti, sad je stajao tamo, jadan i mali, gnom iz lauretanske litanije, i nije se makao s mesta, za puškomet udaljen od sad žive Ruže tajnovite, od istinske Danice, od Line, koja je stupila na stazu uputivši se, i sama

iznenađena, prema njemu. Nema sumnje, podišli su ga trnci po telu i zaledio se, jer ako na to mesto stigne samo nekoliko oklevanja ranije, ili samo nekoliko zamaha kasnije, mimoići će se na duže vreme, ili čak zauvek. Tačno je da je spretno upravljao nogama i da je povremeno pripomagao slučajnosti, malko dalje se klizao po prolazima, nalik putaru proveravao stanje puta što su ga točkovi bili razmekšali i što je pokazivao isprane udubine, iako je kolo-voz bio zasut peskom; svakako stoji da se sasvim izlišno i na silu klizao po grbavoj uzvišici, mada je to veštačko zauzdavanje koraka, to odmeravanje pogodne razdaljine, bilo zanemarljivo: usmeravao ju je k sebi, iako se Lina i sama nametala njegovom uhu, približavala mu se kroz gustinu šume, kao da se odaziva. Nije birao, pošto je već bio izabrao, nju koja mu je namenjena, i sad je prepustio njoj da mu se nameri; doprineo je svoj deo i sad je čekao da mu se drugi deo doda. I dodao se, dodatak je prevazišao sva očekivanja, bio je to nadzemaljski mig, blagdanski dar, nesumnjiva sreća, srećni lahor ju je izvukao iz šume. Malkice je skupio vreme, pomalo razvukao i otegao put, vrhom cipele šarao po šljunku, to jeste, malo je pripomogao sreći da se pridigne na noge, pošto se do tada vukla po zemlji, nemarno se teturala na sve četiri šegačeći se s njim. Dovoljno je čekao pre nego što su se čvrsto i pouzdano sudarili, malo ju je podbočio i kratko poveo ispod miške, tu siroticu sreću, dok se jadnica tako mučeno, tako tupavo podizala, spoticala za njim, dočim je Lina hodala nedužno i ništa ne sluteći, bez ikakvih primisli, svojim putem nadole po okukama i po mekoj zaravni, možda je čak i predugo otimala suknju od žbunja u koje se uplela dok je milela preko prevoja; možda je čak i trčala po strmini i oklevala na ravnini, ili dugo stajala u miru dole u ravnici, da ne poplaši veverice sa staze, vreme joj je prolazilo neopaženo, a ona nije ni slutila da na koncu puta neko njene šumove

navodi k sebi. Nije se moglo tajiti da ju je sudbina gurala k njemu, iako se on ranije nije nešto posebno vrpeljio oko nje, ako ne računamo ono omrežavanje i prikriveno obletanje u crkvi, nevidljivo pomeranje crkvene prašine po Boštjanovim naumima, ono tiho pređenje koje je na tom svetom mestu stvaralo čisto zemaljske smetnje, i Lina dakako nije znala da je taj neko očekuje već celu večnost i dočekuje s medom.

Njena halja posejana je glavočikama, veselim pucetom zakopčana, podlaktice su joj gole, tamna kosa počesljana u rep oplemenjuje joj crte lica, i Boštjan, nesvikao na toliku blizinu i dražest, mora da obuzdava pogled. Ne skriva radost zbog sreće koja mu se desila, oseća se divno što mu se naklonila. Nije u njegovoj prirodi da se razmeće na veliko ni da se prodaje na malo. U njemu je čvor nezasluženog uslišenja stvrdnutog u otok koji još nije uspeo da razagna, iako to jedva čeka. Danas je sve moguće, uskoro će se uzburkanost stišati, grč popustiti. Takva blaga ne padaju s neba svaki dan. Seća se da je ovakav dan već video pred sobom, ali mu nije umeo odrediti ni vreme ni okruženje. A ipak ni izdaleka nije onakav kakav se tom sladostrasniku stalno prikazivao. Svoje dane Boštjan još nije živeo ovako kako živi ove trenutke, i došlo mu je da posegne rukom u mehanizam tog dobrog sata i zaustavi vreme, da zadrži i izdvoji taj dan od drugih dana. Na iglama je, bez ijedne podle primisli, izmamio je Linu iz čestara, i sad ona mami njega, kao da mami ceo kraj. Iz trenutka u trenutak okruženje se menja, ocrtava se lepota dana, ili je pak Lina ta koja, jedva se i pomerajući, lepotu stvara i raskošno rasipa golim rukama: kao da svetlost narasta i jača, svetlucavo se razliva sa stena, boje se ogledaju na tlu, a senke cede s drveća, sve se u isti mah odapinju s njega, mile iz svoje kože, osamostaljuju se, a pozadi, gore na rubu oluka, stena se tare o stenu. Linini koraci, dočekani, nad-

mudreni, prokrijumčareni mimo seoskog licemerja, kroz crkveni folklor svih tih nedelja, malo ranije prigušeni pred njim, sad okrenuti u njegovom smeru, okrepljuju njegove, nadahnjuju ih. Lepota se odvaja od nje i prelazi na njega, leprša k njemu iz čiste radosti, leprša iz radosne čistote. Gravitacija beži iz tela, otpada sa stena, put koji se tiska uza stenje utire se i otvara, rastinje trepti, noge počinju da pocupkuju, i kad cipela okrzne prepreku, kamenje na putu radosno odjekuje. Oblaci se povlače iza vrha, zadrže se kratko nad olukom, a gore iza krivine potok svoje šumove povlači dublje u johe. Boštjan se oseća kao da više nije kadar biti među pametnim ljudima.

Na mostu se zaustavljaju i prepuštaju šumovima vode, predaju se oštrom naletu vetra pomešanog s vodenom parom i šumećem odjekivanju među stenama. Zašto razlučivati snove od stvarnosti? Pre nego što dosegne most, voda se u skokovima pretura preko kamenja i prska na sve strane, a na onoj donjoj strani krotko žubori dalje rečnim koritom. Most, to drhtavo mesto preobraženja na izlazu iz klanca, nema ogradu, samo su na ivicama preko mosnica od ariševine položene teške grede. Da li se trese zemlja ili se samo u kotlu gomila vazduh što klata i trese ležišta? Voda se zagriža u stenu, struže, podjeda hridi. Most je vodenica čiji točkovi, čije stupe i lopate krote njenu razornu moć, čije kamenje drobi njeno jogunstvo. Na mostu je Boštjan zastajao svaki put, nešto ga je zaustavljalo jer se pod njim sve kretalo, pa ga i samog nagonilo na kretanje, gonilo ga u trk dočim je sve ostalo mirovalo. Voda je Boštjana vukla k izvoru, k domu u kome se izlegao, njegova voda ga je pratila na putu kroz Tesan, njegova draga što je skakutala preko brega i tekla tesno pored kuće, nakon svog vremena je naišla na most, dosegla jarak te odžuborila preko varoši u daleki svet. Jednom je poželeo da vidi talas vode koji se pretače, da ga izdvoji iz toka, označio ga je, utisnuo

mu svoj žig, svoj znak, pored kuće je položio javorov list na uzburkanu maticu, video kako ga voda hvata, grabi, i kako se i sam list grčevito hvata vode pod sobom. Trčao je dolinom koliko su ga noge nosile, sve vreme gledajući u tlo da se ne spotakne, celim putem prelazeći strmine u skokovima, svestan da se list uporedo s njim prevrće niz kaskade i uplašen da će mu zapeti u nekoj račvi ili da će ga vrtlog izbaciti na sprud. Trčao je kao da mu život od toga zavisi, zadihan stigao do mosta, ispružio se preko mosnica, pogleda uprtog u talase, i sačekao da list dopliva; Boštjan je bio uveren da je list doplivaao na istom hvatu vode, da se na istoj pregršti odljuljao pored njega. Ispod mosta, na tom hučnom krotištu, preobražavaju se vode što prskaju sa strmina; od mosta nadalje potok se, proceden kroz ušice mosta, ne zaleće više u skokovima i ne kida više rastinje s obala, ne čupa i ne izmiče više kamenje iz kolskog puta, već razvlači korito u širinu i odatle mirno prede prema varoši.

Spuštaju se niz padine, niz breg, pored zagrmljene i zakorovljene kućice tik uz put, pored ogranaka ka kućama i samotnim gazdinstvima koji se otimaju nasilnosti divljine, pored onakvih koji tim više žele što više imaju i onakvih koji su nekada bolje gazdovali, a sad nemaju šta da stave u usta. Trnjak se zapleo u grmlje, stvarajući ponegde neprobojan gustiš. Hodaju uporedo, svako svojim kolotragom, vazduh s potoka im godi, tragovi im se negde ukrštaju, negde spajaju, trag zaustavljaju pri nekoj zanimljivosti pokraj puta. Boštjanu se usput urezuje koliko se blizu čudima kreće; Lina mu odmiče datost i poništava je, preobražava stvarnost, uzdiže hod, bez reči mu otvara čula. Boštjan se opio Linom, čuje i vidi ono što nikad ranije nije. Zaista poseže rukom u mehanizam sata, zaokreće ga, preskače doba, seže u nepoznate i rizične prostore i tamo nalazi preobraženje koje se izmiče vremenu: danas je poseban dan, treba samo da domaćica ode na pijacu, ili da gospodar baci karte u krčmi, u koju već

neko vreme odlazi da rasipa imovinu; treba samo da ode poradi sebe i da, zadovoljan, posedi malo duže, ne stigne ni da trepne, a kad se vrati, smrekova šuma već zahvatila stazu, puzavice već vise po deblima. Šume se raspredaju po mestima na kojima je još do malopre pasla stoka, prekrivaju livade i njive, i vrtove i dvorišta, prekrivaju ih cele. A pre nego što šume izrastu, njihovi vesnici prisvajaju rubove livada, prevlače ih mahovinom i borovnjakom i paprati, pripremaju i obrađuju teren da šuma odmah može udariti po domu i jednog jutra, dok sve još spava, poterati mladice iz zemlje unakrst i unakrsno sve odjednom. Teško je tada zvoniti na uzbunu, jer mlade smreke već prekrivaju livadu, pod busenjem se raspreda i utvrđuje mreža korenova što se opipavaju i njuškaju pre nego što se zavrti svaki u svom smeru. Pre no što se seljak probudi i otkrije mladicama prekrivene površine, šuma se potpuno usidrila tako da čovek i sam pred njom ustukne, jer širi se ona već i po oruđu, po poslovima, prevlači ih lišajem, smolom i iglicama. Treba samo danas da sevne iz vedra neba ili da se iz procepa stene, iz kog pršti voda, raspojasa vihor; treba samo još da naraste rđava voda koja pritiče iz pukotine! Komšije stižu prekasno, putnici su suviše retki, obližnji seljaci suviše zaokupljeni da bi opazili kad su nestala domaćinstva u noćnoj akciji šume, u iznebuha pobesnelom vihoru, pod nasutim grãdom, u otpadnoj vodi što je iznenada dohučala, jer retko kad neko svrati, posete svi smatraju praznim besposličanjem i smetnjom, dangubljenjem, a razgovore traćenjem vremena i odvrćanjem od posla, osim ono malo što progovore u prolazu. Previše vremena prođe pre no što poslednji sazna da tog mesta više nema.

U magnovenju s vrha uzbrdice kroz grane zasvetluca Boštjanov dom. Kuću zatiču zaključanu, prozora zakucanih daskama. Otkako stoji prazna, odaje smešan utisak: istina je da je bila sve samo ne moćna; gotovo svaki muškarac je

bez pô muke mogao dotaći krov, čak je i majka samo malo morala da se propne na prste kad bi na svetog Jovana Krstitelja kačila cveće na strehu. Nije bila bogzna kako čvrsta i naočita, svaki iole dovitljiv prepređenjak mogao je kalauzom otvoriti vrata. A tek sad je stvarno neugledna, primetno se pritajila, skupila se, k zemlji pogurila. Mravi nestaju u pukotinama, izdubljuju kamenje, namleli su već gomile peščanog brašna, u tišini kamenja razvili krila pa u rojevima uzleću iz ruševina. Svi otvori su zapušeni i okovani, otac je zaključao ulazna vrata i izvadio kvaku, daske zakovane unakrst ih zaklanjaju; niska zadnja vrata, kroz koja su iz crne kuhinje prolazili kad su išli po vodu iz korita, zagradio je potpuno i u celosti. Po kući se vidi da se više ne odupire jer nema za koga; sama se predaje, pušta stvarima da idu svojim putem, ranjenica koju je otac uzaman previo daskama da joj zaceli rane. Ali za nju više nije bilo leka, kuća sama je odustala i popustila. Provalnik ionako ne bi imao šta da odnese jer su prostorije potpuno ispražnjene, a uneo bi u njih tuđeg duha i dahom zamutio fluid uhvaćen u njima. Ništa ne sme prodreti van, ništa spolja ne sme prodreti u njih. Neka sve ostane kako je bilo, kako jeste tako neka bude: neka niko ništa ne dodaje i neka ništa ne oduzima. Tu su zgnječili, teškom mukom iznurili život što se za to kratko vreme uspeo nakupiti; lepa vremena su sačuvana u tim zidovima, zaturena po pukotinama i skrovitim mestima, mile po vratima, trepere po prozorima i po staklima se cede. Dobri komadi leže unutar tih zidova, dobra sećanja su utisnuta po pojedinačnim prostorijama. Nesreća se prikrala spolja, onda kad je oca zgrabio ratni vihor, kad su odneli baku i kad su Ugav i njegovi opkolili tvrđavu i uzeli je, uzeli je bez muke, nezaštićenu, ogoljenu, oslabljenu.

Sada Lina i Boštjan obilaze kuću i prodiru u njene prostorije, škilje kroz stakla i motre kada će se pomaknuti neka senka, čuti neki ropot, kada će se zaiskriti iz pećnice.

Zbivaju se čuda po svetu, zašto se ne bi zbila i u poslednjem zapećku, zašto se Boštjanu danas drugi put ne bi zgodila, kad mu se zgodila sama Lina? Vapijuća tišina izbija iz kuće, na tremu poigrava svetlost. Boštjan vidi oca kako uz drvene stepenice nosi bicikl u potkrovlje, nesumnjivi znak da se bliži zima, a opet i vesnik proleća, kad bi otac bicikl opet s mukom provlačio kroz uzan otvor. Čemu bicikl u ovim strminama? Tokom godine on se čuva kraj puta, u kolibi na dnu Tesni, spreman za obavljanje poslova u varoši, a pred zimu ga otac donosi kući, malo ga gurajući, malo noseći. Boštjan čeka da se zadimi iz dimnjaka, da vrata zaškrugu i da zaškripe stepenice ka potkrovlju, ali u kući se ne miče ništa, iz pomrčine ne svetli svetlo, u drvetu ništa ne škripi, ne stenje, ne miriše ispečen hleb. Tamo gde je stajao bakin krevet sad je zbijena tama, ustajala i učmala, ostatak još iz njenih vremena; najviše tame je zgurano u ćošku iz kog ga je nekada plašilo strašilo. Ćoškovi sad plesnive, vlaga gamiže kroz pod i boji zidove u crno; Boštjan sklanja pogled, neće još i on u tami gužvu da pravi! Na spoljnim zidovima kuće mahovina se proteže za vlagom, provlači se ispod nadstrešnice, tu su poređani prekrečeni balvani, mahovina i po krovu i po drveću. Ničeg nema u kući ni oko nje, ništa nije kako je bilo i kako su ga ostavili, i svetlost napolju je drugačija, slaba je i tamna: šuma je ugrabila povoljan trenutak i približila se kući sasvim, slobodnog koraka ju je uvrebala, ne kradom, ne krišom. Šuma zna kad mora udariti, i onda požuri da ne propusti priliku dok se neko od živih ne vrati na posed, a ako se i vrati, da ga stavi pred svršen čin. Boštjan i Lina obilaze venjak pritisnut uz kuću, gde je otac cepao drva, pogledaju u šupu za stelju, u praznu staju; škripom se otvore vrata na koja su nabijeni volovski rogovi, kravi za opomenu i nauk, da je podsete kako su bedni njeni juneći rogovi. Ali nisu kravu volovski rogovi dotukli, već je glad pritisla na vrata, gladovanje